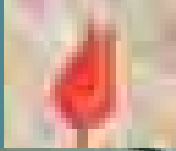

Tasavvuf

Halil İbrahim ŞİMŞEK*

ÖRNEKLERLE
OSMAN HULÛSİ EFENDİ(K.S.)'NİN

TASAVVUFÎ GÖRÜŞLERİ

Tasavvuf, Müslüman Anadolu insanının dinî ve sosyal hayatını şekillendiren bir anlayıştır. Tasavvufun bu coğrafyada yaygınlaşmasını ve geniş halk kitleleri tarafından kabul edilmesini sağlayan sûfi erenler vardır. Bunlar hayatlarını insanlığa ve ideallerinin gerçekleşmesine adanmışlardır. İşte hem Nakşbendiye mensubu bir mutasavvıf hem de Dîvân sahibi bir şair olan es-Seyyid Osman Hulûsî Efendi (k.s.) (1914-1990) de sözü edilen Anadolu erenlerinden biridir. O tasavvufî görüşlerini bazen mektup ve hutbelelerinde, çoğu zaman da şiirlerinde yansıtmıştır. Sayfalarca yazıyla açıklanabilecek tasavvufî meseleleri birkaç mısra veya bir şiirle ifade edebilmiştir.

Osman Hulusi Efendi tasavvufî görüşlerini ve tasavvuf anlayışının temellerini nesir şeklinde kaleme aldığı ve imam olduğu camide irad ettiği hutbelelerinde cemaatin anlayacağı tarzda ortaya koymuş; bunları anlatırken de insanların rahatça anlayacağı ifadelerle yer vermiştir.

Osman Hulusi Efendi'nin benimsediği tasavvufî yolunun temelini Allah (c.c.)'a ve Resûlullah (s.a.v.)'a itaat oluşturmaktadır. Bir hutbesinde o şöyle der: "Her mü'min, muvahhid insan, Allahu Teâlâ'ya ve O'nun Resûl-i Ekremine zâhîren ve bâtînen itaat etmekle mükelleftir. Bir insanın diyâneti, dinine muhabbeti, mânevî terakkîsi ancak itaatle mütenâsibdir."¹

Hz. Peygamber (s.a.v.)'e itâatin ancak onun sünnetine ittibâ ile gerçekleşeceğini ifade eden Osman Hulûsî Efendi'ye göre Müslümanların yaptıkları ibadetlerin kemâle ermesi ve kabul edilmesi ancak Hz. Peygamber (s.a.v.)'in miras bıraktığı sünnetlerine riayetle mümkündür. Çünkü Allah (c.c.)'ın vahiy ile tanzim ettiği bu ibadetlerin ilk ve hakîkî uygulayıcısı Hz. Peygamber (s.a.v.)'dir.² Meselâ o, Hz. Peygamber (s.a.v.)'in sünnetine itâatin önemini bir şiirinde şöyle ifade eder:

"Sûfilerin benimsedikleri yol olan tarikat, tevhîdi hâl edinmek için bir mânevî usûlden ibarettir. Bu metodun hareket noktası ve temeli dinî kurallar bütünü olan şeriattır. Yani "geniş yol" anlamında değerlendirilebilecek şeriattan "dar yol" olarak kabul edilen tarikat vasıtasıyla hakikat ve marifete doğru gidilmektedir."

*Ahmed'in şer'ini başa tâc edip
Varını râhında hep târâc edip
Hâne-i tenden çıkıp mî'râc edip
Âşinâ ol anla yârı âşinâ.*

Yani Hz. Peygamber (s.a.v.)'in uygulamalarını veya diğer bir deyişle sünnetini baş tacı ederek varlığımızı onun yoluna saçmalı ve bedenden kurtularak mânen mirac etmeliyiz ki gerçek sevgiliyi anlayalım.³ Dolayısıyla Osman Hulûsî Efendi, Allah (c.c.)'a ulaşmayı arzu eden kişinin

mutlaka Hz. Peygamber (s.a.v.)'in yolundan gitmesi gerektiğini belirtmektedir.

İslâm'ın Özü Tevhîddir

İslâm'ın özü tevhîddir. Tasavvufî terbiyenin varmak istediği hedef de tevhîdin hakîkatidir. Bütün sûfiler yapıp-etmelerini veya diğer bir deyişle mânevî amellerini bu amaca göre tanzim etmişlerdir.⁴ Tevhîd, Osman Hulûsî Efendi'nin fikir dünyası ve tasavvuf anlayışının özünü oluşturmaktadır. Ona göre şerîat, tarîkat, hakîkat ve mârifet şeklinde tarif edilen Hakka vuslatın dört temelinde dayanan bütün yollar neticede tevhîde uzanmaktadır. O bir dörtlüğünde bu gerçeği şöyle açıklamaktadır:

*Şerîat, tarîkat resm-i râhumuz
Hakîkat mârifet izz ü câhumuz
Tevhîddir hısnımız Hak penâhumuz
Sanma bizi yoldan sapanlardanız*

Sûfilerin benimsedikleri yol olan tarîkat, tevhîdi hâl edinmek için bir mânevî usûlden ibarettir. Bu metodun hareket noktası ve temeli dinî kurallar bütünü olan şerîattır. Yani “geniş yol” anlamında değerlendirilebilecek şerîattan, “dar yol” olarak kabul edilen tarîkat vasıtasıyla hakîkat ve mârifete doğru gidilmektedir. Dolayısıyla Osman Hulûsî Efendi'nin de yukarıdaki mısralarında ifade ettiği gibi şerîat ve tarîkat yolun resmi, hakîkat ve mârifet ise elde edilecek kıymet ve mevki olarak tarif edilmektedir. Yolun yukarıda sıralanan bu aşamalarının bir bütünlük içinde değerlendirilmesi gerekmektedir.⁵

İnsanı tevhîde ulaştırmayı veya onu elde etmesini amaç edinen tasavvufî terbiye mutlaka ehil bir zâttan alınmalıdır. Böyle yapılmadığı takdirde zelil bir duruma düşülür. Ehliyesiz kişilere teslim olanlar hem bu dünyasını hem de âhîret hayatını mahvederler. Hulûsî Efendi bu duruma işaretle bir beyitinde şöyle demektedir:

*Ehiller ile konuş ta ki ehil olasın
Seni yoldan çıkarır derilme yobaz ile*

Yokluğu Öğrenmek

Aşk yolunun öncüleri olan ârifler muhataplarına yokluğu öğretirler. Onlar mal ve mülk olarak bilinen her şeyin sahibinin Allah (c.c.) olduğunu vicdanlara yerleştirerek “mal ve mülk

sahibi” olduğunu öne sürenlerin “benlik” duygusuna kapıldığını belirtirler.⁶ “Benlik” duygusundan fenâ anlayışıyla arınmadan kişinin kendini bilmesi mümkün olmaz. Bu sebeple kendini bilmeyen Rabbini tanıyamaz. Bu mânevî yolun rehberleri nefsin esiri olmanın göstergesi saydıkları “benlik” duygusundan arınmayı öğütlenmektedirler. Hulûsî Efendi sûfilerin bu yaklaşımını şöyle açıklar:

*Var mâlını koy, kâlini koy, hâlini koy kim
Yokluk okutur hocaları mekteb-i aşkın⁷*

*Soyun varından dervîş ol dervîş
Sıyrılı ârından dervîş ol dervîş⁸*

Osman Hulûsî Efendi, ilâhî muhabbet ve aşkın Allah (c.c.)'ın rızasını elde etmenin temeli olduğunu ifade etmektedir. Dolayısıyla aşk yaratılışın özünde var olup her hayrın harcı ve amacıdır.⁹ O, aşkın âşığı bedenini nasıl kapladığını şöyle anlatmaktadır:

*Elim aşkdır dilim aşk her şeyim aşkla doldu
Bülbülüm aşk gülüm aşk yâre giden yolum aşk*

*Nem var ise aşk aldı oldu sağ u solum aşk
Yandım aşkın oduyla hâsım aşk külüm aşk¹⁰*

Osman Hulûsî Efendi, başka bir şiirinde aşkın her şeyin özünde var olduğunu ve âlemde meydana gelen bağılıkların onunla cereyan ettiğini belirtmektedir.

*Aşkdır cemâlde kemâl gösteren
Aşkdır her kemâl ile kâr u zâr eder*

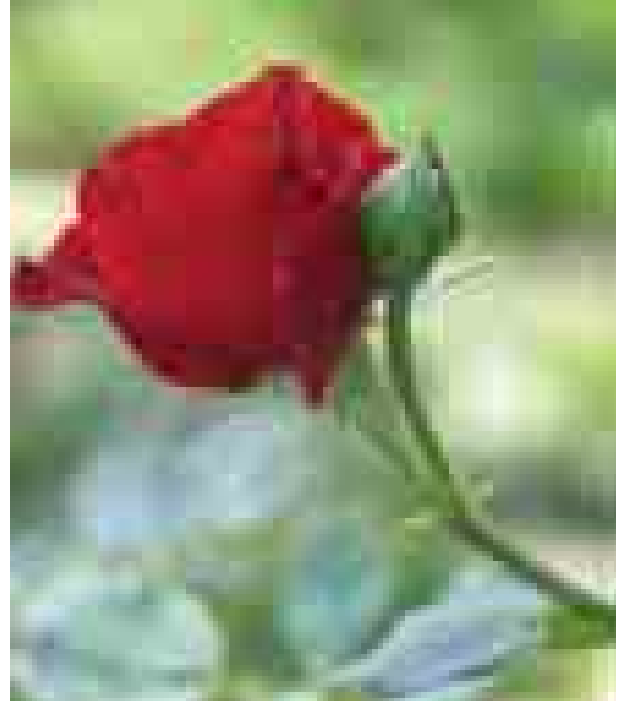
*Aşkdır Hulûsî her ne ki var âlemde
Aşkdır bîgâne gönlünü mahrem-i visâl-i yâr eder.¹¹*

Muhabbet Huzur Kaynağıdır

Osman Hulûsî Efendi'ye göre ilâhî aşk insana mânevî seyrinde pek çok şey kazandırmaktadır. İnsandaki Allah (c.c.) sevgisi her iyilik ve huzurun kaynağıdır.¹² Sûfînin gönlünün sadece Hakk'a yönelmesini ve sadece O'na ulaşma arzusunun ortaya çıkmasını sağlamaktadır. Osman Hulûsî Efendi bu gerçeklere şu mısralarıyla işaret etmektedir:

*Bu aşk kim âşıkın varın yok eyler
Döner var ile her azın çok eyler*

*Bir olup birliğin Hakk'a verenler
Yok olup varlığın cümle Hakk eyler.¹³*

Allah (c.c.)'ı zikir her tasavvufî eko-lün esaslarından biridir. Zikrin dıştan içe doğru tekâmülü söz konusudur. Allah (c.c.)'ı zikretmek ve onu hayatın her anına yaymak tasavvufî seyrinde elde edilmesi gereken en önemli amaçtır. Yapılan zikirle sürekli kalbin Hak'la beraber olması ve yapılan her işte O'nun zikriyle muâmele edilmesi sağlanır. Osman Hulûsî Efendi'nin şu veciz mısraları bu durumu açıklamaktadır:

*Dervîş olan âgâh olur
Her kârı zikru'llâh olur
Hep cümle varından geçer
Vâsıl-ı ila'llâh olur.¹⁴*

Dipnot

- 1 es-Seyyid Osman Hulûsî-i Daredevî, *Şeyh Hamid-i Veli Camii Minberinden Hutbeler*, haz.: Mehmet Akkuş, Ali Yılmaz, Nasihat Yay., İstanbul 2006, s. 13.
- 2 Aynı eser, s. 13-14.
- 3 Zülfikar Güngör, "Hulûsî-i Daredevî Dîvân'ında Hz. Muhammed (sav)", *Hulûsî Efendi Güldestesi*, es-Seyyid Osman Hulûsî Efendi Vakfı Visan İktisadi İşletmesi, Ankara 2003, s. 28.
- 4 Osman Hulûsî Daredevî, *Şeyh Hamid-i Veli Camii Minberinden Hutbeler*, s. 11.
- 5 Mustafa Tahralı, "es-Seyyid Osman Hulûsî Efendinin Dîvân'ında Bir Gezinti", *Somuncu Baba*, Haziran 1996, sayı: 6, ss. 8-9.
- 6 Aynı eser, s. 11.
- 7 Osman Hulûsî Daredevî, *Dîvân*, s. 149.
- 8 Osman Hulûsî Daredevî, *Dîvân*, s. 123.
- 9 Osman Hulûsî Daredevî, *Şeyh Hamid-i Veli Camii Minberinden Hutbeler*, s. 7.
- 10 Osman Hulûsî Daredevî, *Mektûbât*, s. 297.
- 11 Osman Hulûsî Daredevî, *Dîvân*, s. 70. Osman Hulûsî Efendinin şiirlerinde aşk hakkında bk. Hikmet Atik, "Hulûsî-i Daredevî Dîvân'ında Gönül ve Aşk Kavramları", *Hulûsî Efendi Güldestesi*, ss. 75-85.
- 12 Osman Hulûsî Daredevî, *Şeyh Hamid-i Veli Camii Minberinden Hutbeler*, s. 20.
- 13 Aynı eser, s. 77.
- 14 Osman Hulûsî Daredevî, *Dîvân*, s. 344.